6e JAARGANG
periode
20 juni - 20 juli '75

VORM

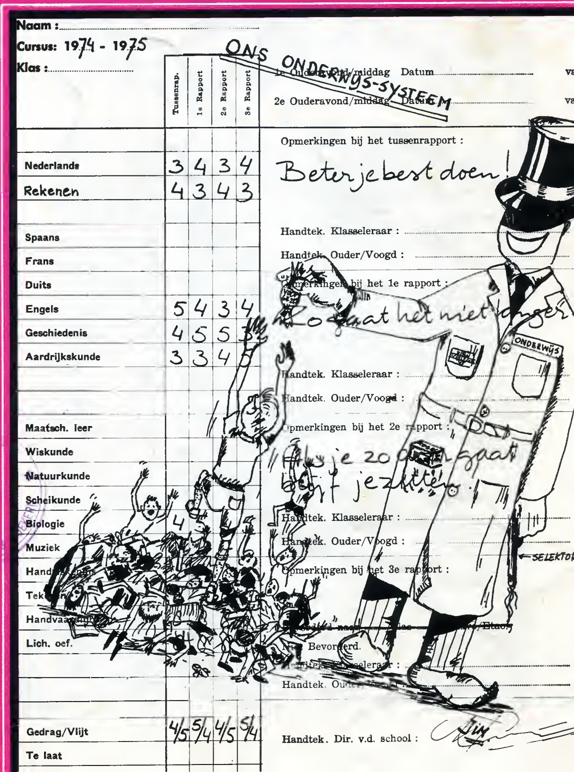
SKOL I KOMUNIDAT

MAANDBLAD VAN DE VAKBOND LEERKRACHTEN ARUBA

6

*
PRETTIGE VAKANTIE
*

Bij de tekening:
Eindrapport '75: overgaan of zittenblijven?

redactie

j. jutten, j. j. coutinho, r. r. kelly, g. kraai, j. polak, a. vrolijk, a. wong, m. winklaar

redactie adres: paradera 82
bank: a.b.n., banknr. v. 62583 t.n.v. "vorm"
layout: r. en j. de graaff
fotografie: r. de graaff
drukkerij: v.a.d. (offset)
abonnementen (op aruba alleen voor personen buiten het onderwijs): f. 15,— per jaar

hoofdbestuur

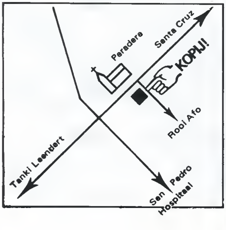
DAGELIJKS BESTUUR:

frank zaandam, *voorzitter*
pedro velásquez, *vice-voorzitter*
madonna stephens, *secretaresse*
elsa dowling, *2e secretaresse*
vilma wever, *penningmeesteresse*
willy richardson, *2e penningmeester*

COMMISSARISSEN:

minerva winklaar, v.o.
ine aalbers, b.o.
wilma andres, b.o.
tineke pengel, b.b.o.
joan francis, n.o. (huishoudondw.)
henk weustink, mavo
ben roord, vwo/havo/hbo

bestuursadres: p.o.b. 582, oranjestad
vergaderplaats: commercial building, wilhelminastr. 40, tel. 4219; v.l.a.-leden die hier willen vergaderen kunnen de sleutel op het kantoor afhalen.
banken: banco popular antiliano v-224-1
algemene bank nederland v-62503
nieuwe leden: kunnen iedere dag opgegeven worden op het kantoor, wilhelminastraat 40

SKOL I KOMUNIDAT

VORM 6

SKOL I KOMUNIDAT

UITGAVE VAN DE V.L.A.

6e JAARGANG no. 6
periode
20 juni - 20 juli '75

skol i komunidat

Sinds mei '75 is "Vorm", het maandblad van de V.L.A., in de winkel te koop. Voorlopig nog op zeer beperkte schaal, bij Van Dorp en De Wit, maar het kan het begin van een ontwikkeling zijn.
Onderwijs is een belangrijke factor in de maatschappij en in het leven van iedere persoon afzonderlijk. Onderwijs, los van de maatschappij, is gedoemd te mislukken. Daarom is het verkeerd wanneer het zich afspeelt in een geisoleerd wereldje. Er behoort een goede kommunikatie te zijn tussen onderwijs en de gemeenschap waarin het plaatsvindt.
Wij, de Vakbond van Leerkrachten Aruba en dit blad, zijn "Het Onderwijs" niet; wij representeren wel: de praktijkmensen, de mensen die dag in dag uit hun verantwoordelijke taak in de klas zo goed mogelijk proberen uit te voeren. Wij willen er aan mee werken dat er goede kommunikatie ontstaat tussen school en gemeenschap: skol i komunidat. Vandaar dat wij ons blad niet langer uitsluitend voor ons zelf willen houden maar open willen stellen voor een breder publiek, voor iedereen. Vandaar ook dat wij bij deze iedereen, onderwijzer en niet-onderwijzer, uitnodigen zijn ideeën over skol i komunidat naar ons te sturen zodat wij kunnen zorgen voor verdere publikatie. Wie schrijft hoeft dat beslist NIET in het Nederlands te doen. Papiamentu is de voertaal op ons eiland en dat mag best in ons blad tot uitdrukking komen. En verder schijft ieder maar in de taal die hij of zij zelf verkiest (voor zover gebruikelijk op Aruba).

Wij hopen hiermee het kontakt tussen school en gemeenschap, skol i komunidat, te bevorderen.

Brieven, artikelen etc. kunnen verzonden worden naar:
redaktieadres: Paradera 82, of:
kantoor V.L.A., (Wilhelminastraat 40 boven), p.o.b. 582, Oranjestad.

de redaktie

e ortografia provishonal

texto: j. j. coutinho

introdukshon di papiamento na skolnan básiko ta wordu stroba pa falta di un ortografia ofisial

Tin un tendensia na Aruba sumamente infantil i chauvinista, parsialmente krea i manteni dor di e partido na mando, kual ta wordu usa dor di oportunistanan pa kolga na dje pa purba haya un of otro puesto. E tendensia aki ta parse bisto: Tur loke ku ta bin for di Korsow ta kontra interes di Aruba, ta kontra kustumber di Aruba, ta kontra tradishon di Aruba, ta kontra deseo di nos pueblo (ku esepshon di Amstel esey sí ta di nós e ta). Klaramente nos por mira pues un politika di nivel sumamente abow ku ta wordu usa pa krea renkornan kontra e pueblo i e suela di nos hermana isla Korsow trahando ariba e sentimento nan ku ta tipiko di tur isleño. Un di e viktimanan di e manipulashon sentimental aki ta e ortografia ofisial di papiamento.

E ortografia ofisial di papiamento kual mester introdusi un era nobo den nos historia linguistiko ta wordu teni atras, ta wordu stroba, pa elementonan puramente politiko i no sientifiko of edukashonal.

Pasobra drs. Römer ta yiu di Korsow, pasobra Antoine Maduro ta jiu di Korsow i nan a bin ku un ortografia (Antoine Maduro a modifika esun di Römer despues) saliendo for di e prinsipio fonetiko, e ortografia aki pa nos gobernantenan no ta sirbi pa Aruba (lesa nan propio deseo).

Sigur sigur ku si e kabayeronan aki a bin ku un ortografia etimologiko pa e mero hecho ku nan ta yiu di Korsow e ortografia lo a wordu nenga tambe pa e politikonan di Aruba, komo inakseptabel pa e pueblo di Aruba. E wega ta visto. Loke ta mas tristo ta ku mayoria di e pueblo, ku nan mannan yen den e lucha pa sobrevivensia, no ta na altura di e problemanan aki, i nan no ta wordu poni na altura tampoko.

E ortografia provishonal

Riba ordu di ministro di enseñansa sr. Hendrik Croes e komishon di Carlos Daantje mester a traha un ortografia riba basenan etimologiko. Despues ku e ortografia di e komishon Daantje a resulta di ta un frakaso rotundo, manera Antoine Maduro a jame un "abortus", e ministro aki a instala un otro komishon konsistiendo di srs. N. Coffie i Rosenstand kendenan mester a traha un "ortografia provishonal". E ortografia aki lo mester a sirbi komo "gia" provishonal pa e prome dos klasnan di e skolnan basiko, pa asina di un bes i pa semper kuminsa ku e introdukshon di papiamento na e skolnan basiko.

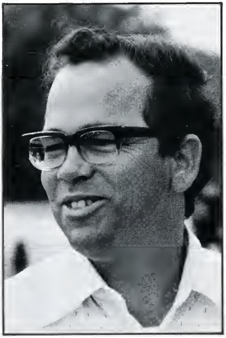
Srs. Coffie i Rosenstand a sali for di e prinsipio fonologiko di Antoine Maduro. Esaki ta sali klaramente afo for di nan proposishon ku nan a entrega e ministro di ensenjansa dia tres di oktober 1974.

Ya ku ta pa enseñansa *só* e ortografia aki lo a bai wordu usa, ta mas ku logiko ku e sr. nan aki ta skohe e prinsipio ku edukashonalmente ta kumbini nos enseñansa mas, esta, e prinsipio fonologiko.

Atrobe hasta den e kaso provishonal aki, kapricho politiko a predomina i sr. Coffie i Ro-

Antilliaanse regering vraagt Unesco-deskundigen om advies inzake het Antilliaanse onderwijs

Sr. Hendrik Croes, ministro di enseñansa, ta pa un ortografía etimologiko.

senstand a haña ordu di e ministro di enseñansa pa (di un manera of otro) hinka e "C" tambe e ortografia aki.
Esaki pa motibonan, usando e palabranan di sr. Croes, "politiko-kultural". E motibonan politiko ya nos a analisa kaba. E motibonan kultural awor nos lo bai purba haya nan (ta bon pa nos korda ku: e ministro aki c.s. ta pro un ortografia saliendo for di e prinsipio etimologiko, es desir, kada palabra mester wordu skirbi segun nan origen!)

Te ainda papiamento no tin un ortografía oficial. Esaki ta un bon ocasion pa evita hopi dificultades pa nos muchanan.

Srs. Coffie i Rosenstand a haya nan obligá di modifika nan konsepto i introdusi e "C" (pa komplase e ministro) pa e sonido "K" na e sigiente okashonan: e "C" ta wordu usa ora e ta para dilanti di un "a", "o", "u", "ò", "ù", i ta tambe dilanti di "l" i "r".
"K" ta wordu usa ora e ta para dilanti di un "i", "e", "è", i tambe na final di un palabra.
E "regla" aki NO por wordu konsidera un regla na fabor di fonologia pero *tampoko un regla na fabor di etimologia.*
Si nos koi e palabra kabouter ku ta bin for di Hulandes i etimologikamente mester wordu pues skirbi ku "K", segun e regla aki nos mester skirbi "Cabouter" ku "c". Otro palabra p.e. skarnir. Na Hulandes: skarnir; regla nobo: scarnir. Otro ehempel na spanjo: escribir, regla nobo: skirbi.

Algun otro mas ta:

NA HULANDES	REGLA NOBO
kakkerlak	cacalaca
kalkoen	calacuna
klomp	clompi
koek	cuki
kok	coki

E ehempelnan aki ta ilustrá klaramente ku nan no ta asina tanto na fabor di un ortografia etimologiko. Ta parse ku etimologia ta wordu mira komo igual na e letter "c".
E origen di e palabra kual ta e esensia di etimologia awor ta wordu poni un banda.
E falta di seriedat pa ku e materia aki ta wordu demostra un bes mas klaramente.
Mientras ku e sindikatonan di maestronan di Aruba, Korsow i Bonaire ta preokupa nan mes seriamente pa e problema di nos ortografia di otro banda faktornan politiko ta tira piedra den kaminda i ta STROBA di e manera aki KONKRETAMENTE e introdukshon di papiamento den nos ensenjansa, lokual ta SUMAMENTE URGENTE.

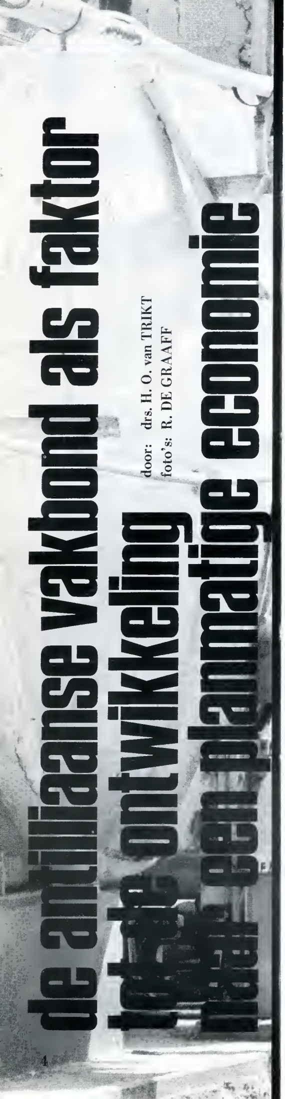

De "provisionele spelling"

Nadat de commissie Carlos Daantje, in opdracht van de minister van onderwijs, een "gebochelde" spelling had voortgebracht, die door de heer Antoine Maduro een "abortus" genoemd werd, heeft de minister aan de heren N. Coffie en E. Rosenstand opdracht gegeven om een "voorlopige" spelling te ontwerpen.
Dat de heren Coffie en Rosenstand daarbij van de FONOLOGISCHE spelling van Antoine Maduro zijn uitgegaan, blijkt wel uit hun voorstel, dat op 3 oktober 1974 aan de minister werd aangeboden. Toen moesten de heren Coffie en Rosenstand rekening gaan houden met de POLITIEKE elementen, die o.a. hierop neerkomen, dat de "c" gehandhaafd moest worden. De heren Coffie en Rosenstand hebben dit als volgt menen op te lossen:
Het foneem "K" wordt door een "c" weergegeven, als het staat vóór een "a", "o", "u", "ò", "ù" en enkele medeklinkers ("l", "r"). Het wordt door een "K" weergegeven, als het staat vóór een "i", "e", "e" en aan het eind van een woord.
Enkele voorbeelden: Cabouter, Cantor, sCarnir, Cuki, sKirbi . . . Het is duidelijk, dat wat de minister eerst zo graag wilde zien (nl. de oorsprong van de woorden) hierdoor min of meer de mist ingaat. Hieruit blijkt, dat men dus niet zozeer een ETIMOLOGISCHE spelling voorstaat, maar gewoon bang is dat de "c" verdwijnt. Of zouden wij, achteraf, van een GRIL kunnen spreken???

H. HABIBE

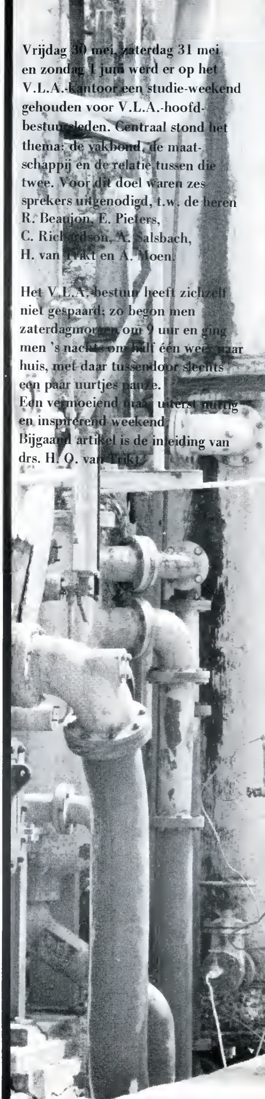

de antilliaanse vakbond als faktor in de ontwikkeling van een planmatige economie

door: drs. H. O. van TRIKT
foto's: R. DE GRAAFF

Vrijdag 30 mei, zaterdag 31 mei en zondag 1 juni werd er op het V.L.A.-kantoor een studie-weekend gehouden voor V.L.A.-hoofdbestuursleden. Centraal stond het thema: de vakbond, de maatschappij en de relatie tussen die twee. Voor dit doel waren zes sprekers uitgenodigd, t.w. de heren R. Beaujon, E. Pieters, C. Richardson, A. Salsbach, H. van Trikt en A. Moen.

Het V.L.A.-bestuur heeft zichzelf niet gespaard; zo begon men zaterdagmorgen om 9 uur en ging men 's nachts om half één weer naar huis, met daar tussendoor slechts een paar uurtjes pauze.
Een vermoeiend maar uiterst nuttig en inspirerend weekend.
Bijgaand artikel is de inleiding van drs. H. O. van Trikt.

I. Inleiding

Uitgaande van de drie produktiefaktoren (ondernemerscapaciteit niet meegerekend), arbeid, kapitaal en grond, zien we dat de laatste twee bestaan uit dood materiaal, terwijl de eerste leeft. In vroegere tijden, in de eenvoudige maatschappijstruktuur, had men voornamelijk te maken met arbeid en grond (agrarisch). De maatschappij was toen nog weinig gespecialiseerd en men produceerde voornamelijk voor de eigen behoeftenvoorziening. Later zien we, dat men de faktor kapitaal, hoe langer hoe belangrijker gaat vinden omdat door het kapitaal (omwegproduktie) de efficiency van de produktie aanzienlijk kan worden verhoogd en daardoor voornamelijk op de stijgende loonkosten kan worden bespaard (industrie). In feite begint hier de strijd om het gebruik van deze twee produktie-faktoren, omdat ze tot zekere hoogte substitueerbaar zijn. En wel in die mate, dat als de faktor arbeid goedkoop is, het voordelig is deze grotendeels bij de produktie te betrekken, maar naarmate de lonen stijgen er een punt komt waarbij het lonend wordt de arbeiders te vervangen door de machine, hetgeen tot werkloosheid *kan* leiden.
Ik stel duidelijk *kan,* omdat het niet hoeft. Er kan een grotere vraag naar arbeid ontstaan in andere bedrijven of bedrijfstakken, waardoor we slechts een verschuiving van arbeid krijgen. In ontwikkelde landen waar de lonen hoog zijn opgelopen, zijn er momenteel studies gaande, die beogen te komen tot een volledig geautimatiseerde produktie, de zg. integrale automatisering. Hier worden de loonkosten dan zoveel mogelijk geminimaliseerd en zelfs tot nul gereduceerd.
Door de toenemende mechanisatie verandert ook de kwaliteit van de arbeid, waardoor er steeds hogere eisen worden gesteld m.b.t. de scholing en training van de arbeiders.
Voor de ondernemer is bij de omschakeling van arbeid naar kapitaal belangrijk dat hij minder lonen hoeft te betalen en daardoor grotere winsten kan maken. Er is dus duidelijk een negatief verband tussen deze twee vormen van inkomens, t.w. het looninkomen en het winstinkomen.
Aan de ene kant zijn lonen duidelijk kosten voor de ondernemer, omdat zij zijn winsten verkleinen, aan de andere kant zijn zij duidelijk inkomen voor de arbeider. Dit is dan ook het belangrijkste spanningsveld tussen de faktor arbeid en kapitaal.
Op het moment, dat duidelijk is dat de dode produktiefaktor kapitaal de mogelijkheid opent om het ondernemersinkomen te vergroten, ten koste van het looninkomen wordt de faktor arbeid ondergeschikt gemaakt aan de faktor kapitaal. *Het onderscheid tussen dood en levend is voor de ondernemer nl. minder essentieel, dan het verschil tussen winstvergrotend en winstverkleinend.* Begrijpelijk dat dit niet door de arbeider wordt geaccepteerd in zijn zoeken naar meer zekerheid en zijn streven naar een evenwichtige ontwikkeling. Vandaar dat de arbeider zich is gaan organiseren, om zodoende voldoende macht te verkrijgen in het maatschappelijk proces. Zijn meest essentiele strijd is tot nu altijd geweest aan te tonen dat de faktor arbeid niet ondergeschikt kan worden gemaakt aan de overige

produktiefaktoren. In die organisaties waar de substitueerbaarheid tussen arbeid en kapitaal niet bestaat, is volgens mij de strijd van de bond een afgeleide van die waar deze substitueerbaarheid wel bestaat. Dat geldt t.a.v. de onderwijs- en ambtenarenbonden.

II. Hoe de loop der gebeurtenissen de overheid dwingt in het economisch proces in te grijpen

Als we kijken naar de historie van de Antilliaanse arbeiders sedert de vestiging van de olie-industrie, dan zien we dat er in de beginperiode een tijd heerste van relatief grote zekerheid. De vraag naar arbeid in de olie-industrie was zo groot dat het lokale aanbod alleen onvoldoende was. Hierdoor was men genoodzaakt arbeiders uit het buitenland te halen. Vandaar de grote stroom immigranten uit het omliggende gebied, wat natuurlijk behoorlijk bijgedragen heeft tot de vorming van onze zg. gesegmenteerde maatschappij.
De olie-industrie betekende in velerlei opzichten voor de Antillen een toename in de welvaart. Men verdiende relatief goed, er heerste geen werkloosheid, de overheid kreeg haar aandeel, (ook al is deze bijdrage verre van maximaal geweest. *De olie-industrie heeft nl. nooit winstbelasting betaald. Ze bepaalde als het ware haar eigen afdrachten aan de overheid),* en er waren verschillende andere bedrijven en bedrijfjes die op een of andere wijze profiteerden van het bestaan van de olie-industrie.
Deze periode van relatieve voorspoed duurde tot in de 60-ger jaren, waarin de olie-industrie zich genoodzaakt voelde te gaan rationaliseren. In de bloeitijd werkten er rond de 20.000 mensen in de olie-industrie tegen thans rond de 4.000. Hier doet zich dan ook duidelijk de substitutie van arbeid naar kapitaal voor. De arbeiders worden vervangen door machines, terwille van de kostenbesparing. Zoals deze industrie voor de automatisering veel mensen in dienst nam, evenzo gingen er tijdens en na de automatisering een zeer groot aantal werknemers naar huis. Doordat deze afvloeiing vrij abrupt plaatsvond, konden degenen die ontslagen werden moeilijk werk vinden en werden zij daardoor genoodzaakt te emigreren. Voor de vreemdelingen daaronder was het minder een probleem dan voor degenen die tot de lokale bevolking behoorden.
De overheid, helemaal niet voorbereid op deze gang van zaken, kon maar één ding doen en dat was bemiddelen bij de emigratie. Gezien de banden met het koloniale moederland, ging men zich automatisch richten op Nederland. Te meer daar in deze periode men in Nederland een tekort had aan arbeiders. Waardoor onze mensen werden toegevoegd aan de groep van gastarbeiders.
Nu pas zien we dus dat de Antilliaanse overheid zich noodgedwongen gaat bemoeien met het economisch proces, al is het dan zeer summier en beperkt het zich alleen tot het verlenen van assistentie bij de emigratie. Door de loop van de geschiedenis wakker geschud, nooit zich er op voorbereid, was men nu genoodzaakt om naar een oplossing te gaan zoeken voor het werkloosheidsprobleem.
Emigreren is nu echter maar een partiële oplossing. Wat te doen met degenen die niet willen emigreren en de jeugd die straks tot

de beroepsbevolking gaat behoren? Met andere woorden: men moest gaan zoeken naar andere mogelijkheden van werkgelegenheid. Men moest aktief arbeidsplaatsen gaan creeren. Typisch in een situatie van paniek, waarop men zich niet heeft voorbereid, is men gaan zoeken hoe men op zo kort mogelijke termijn, zo groot mogelijke industrieën kon aantrekken om weer het zg. olie-industrie-effekt te verkrijgen, nl. in één klap alle werklozen aan het werk te helpen. Duidelijk blijkt hier dat men niet een integraal plan voor ogen had dat de economie evenwichtig moest opbouwen, maar veeleer een wanhoopsbeleid. Men is allerlei faciliteiten gaan creeren (faciliteitenwetgeving) om deze bedrijven aan te trekken. De belasting voor deze bedrijven werden drastisch verlaagd. Ze kregen vestigingsfaciliteiten, invoerrechten werden verlaagd en de overheid ging er stilzwijgend mee akkoord om de druk op de lonen zo groot mogelijk te houden in het belang van de concurrentie-positie t.a.v. het buitenland. Dit is geresulteerd in de uitbarsting van 30 mei 1969 waarna men het zg. indexeringsclausule-systeem heeft geïntroduceerd. In feite stond de overheid maar één doelstelling van economische politiek voor ogen, nl. opheffing van de werkloosheid en dat kon dan ten koste van alles gebeuren. Vandaar dat de overheid in eerste instantie slechts oog had voor de zg. arbeidsintensieve bedrijven. De bedrijven die hiervoor in aanmerking kwamen, hotels en elektronische industrie, hadden juist doordat ze arbeidsintensief waren, weinig mogelijkheden, bij toenemende stijging van de loonkosten, deze te substitueren in de faktor kapitaal. Vandaar dat ze zo weinig mogelijk risico wensten te lopen en de overheid in de meeste gevallen lieten opdraaien voor de grote investeringen in voornamelijk de gebouwen. Hier waren dus hun handen vrij om te vertrekken indien de faktor arbeid te veel eisen ging stellen en/of het economisch slecht zou gaan. Dit hebben we kunnen merken in de elektronische industrie en in het hotelwezen.

III. De realisering van een planmatig beleid

De overheid, door het spook van de werkloosheid bevangen, had het gevoel voor verhoudingen verloren. *Men wenste het probleem in één keer op te lossen om dan de economische problematiek te laten voor wat zij was. Dit is natuurlijk een struisvogelpolitiek. Omdat de economie niet vanzelf goed blijft lopen zoals men in vroegere jaren dacht. Het proces van laisser-faire is reeds lang achterhaald. De overheid dient het economisch gebeuren permanent te begeleiden, zeker in een open economie als de onze, en dat wenst onze overheid tot de dag van vandaag nog niet helemaal in te zien. En hier nu zie ik een belangrijke taak binnen het spanningsveld van arbeid|kapitaal voor de vakbonden, waarbij zoveel druk wordt uitgeoefend op de overheid, dat zij onze ontwikkeling meer planmatig gaat aanpakken.*
In welke mate die planmatigheid zal plaatsvinden en de plaats van de faktor arbeid daarin is natuurlijk van de macht en de ideologie van de bond afhankelijk. Door deze planmatiger aanpak van het economisch proces zal dit de buitenlandse invloeden aanmerkelijk reduceren. De ontwikkeling zal meer van binnenuit tot stand gebracht wor-

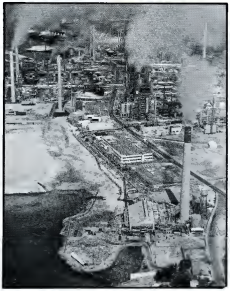
den. Men zal daadwerkelijk zijn eigen produktiemogelijkheden gaan onderkennen en realiseren. En dan nog zullen wij niet in staat zijn om de buitenlandse invloeden geheel te weren. Dat is niet en kan ook nooit de bedoeling zijn. Wel hebben we dan een evenwichtiger samenleving en heeft deze economie dan zijn uiterste mogelijkheden benut. En daar gaat het uiteindelijk om.
De planmatige aanpak zal moeten resulteren in het feit dat de overheid zich niet slechts op één doelstelling richt, maar op alle bekende doelstellingen, van economische politiek, t.w.:
1. volledige werkgelegenheid
2. stabiliteit van de geldwaarde
3. evenwicht op de betalingsbalans
4. evenwichtige groei
5. rechtvaardige inkomensverdeling
(6. ruimtelijke ordening).
Verder dient ze dit economisch beleid te integreren met andere disciplines. Dus een integrale aanpak van onze ontwikkeling.

IV. Het proces naar een planmatig beleid

Hoe kan nu de vakbond bereiken dat de overheid zich op een breder vlak en positief gaat bezighouden met de economische ontwikkeling?
In mijn ogen, is ze reeds bezig het te doen. Haar pogingen zijn zowel direkt als indirekt. Direkt omdat men verscheidene malen heeft geprobeerd direkt inspraak te verkrijgen bij het nemen van overheidsbeslissingen. Indirekt omdat men via onderhandelingen zoveel druk uitoefent, dat de andere partijen (overheid/werkgevers) dusdanig in het nauw komen dat ze verplicht worden aan te tonen waarom de eisen van de bonden onhaalbaar zijn. Het laatste leidt dan vanzelf tot de verzameling en analyse van informatie, welke een eerste stap is naar een planmatig systeem. Volgens mij behoort de vakbond beide systemen te continueren.
De strijd om direkte beïnvloeding hebben we allemaal vrij recent kunnen volgen. Alhoewel deze nog niet helemaal tot resultaten heeft geleid, meen ik wel, dat we op de goede weg zijn. Men kan nl. moeilijk van de ene dag op de andere resultaten verwachten bij een dusdanig complexe materie. Het moet groeien. *De politici moeten er nog aan wennen, dat er ook andere belangrijke belangengroeperingen zijn in de maatschappij die eveneens recht op hebben om mede te bepalen welke toekomst zij tegemoet moet gaan.*
De indirekte methode, noem ik de methode die simpel weg zijn oorsprong vindt in de relatie werknemer-werkgever en via deze relatie naar de overheid. De overheid kan zich nl. niet als vroeger, toen de bonden nog zwak waren, onttrekken aan conflicten die zich tussen deze twee afspelen. Men ziet dan ook dat zij er steeds meer bij betrokken raakt. Haar betrokkenheid is dan veelal gekanaliseerd in allerlei tripartite samenstellingen (commissies e.d.), maar ook door het in het leven roepen van de funktie van landsbemiddelaar bij arbeidsconflicten.
Deze ontwikkeling wijst erop dat men in de loop der tijd, de faktor arbeid steeds meer als gesprekspartner is gaan beschouwen, ook al probeert men steeds weer haar invloed te minimaliseren. De arbeiders hebben zich dusdanig weten te organiseren dat hun invloed niet meer weg te denken is.

V. De concretisering van de indirekte methode

Hoe leidt nu de druk van de vakbond via de indirekte beïnvloeding tot een meer planmatig beleid van de overheid?
Zoals ik reeds zei kunnen de vakbonden, juist door hun sterke organisatie, steeds beter de belangen van hun leden behartigen. Deze belangen staan natuurlijk lijnrecht tegenover die van hun werkgevers. Zij zijn nl. geïnteresseerd in een zo hoog mogelijk loon, de werkgevers in een zo hoog mogelijke winst. Degene die de strijd wint is natuurlijk degene die het beste georganiseerd is en daardoor degene met de meeste macht. Nu zien we, dat de arbeider zich hoe langer hoe beter organiseert en dus de sterke partij wordt. De ondernemer zal zich dan proberen te verdedigen met de argumenten dat zijn winstvermogen de looneisen en andere eisen niet kan opvangen. De arbeiders op hun beurt zullen hiervoor het bewijs opeisen,

In de bloeitijd werkten er rond de 20.000 mensen in de olie-industrie tegen thans rond de 4.000.

waar de ondernemer niet graag op ingaat. Hierdoor wordt de hulp van de overheid ingeroepen die dan vaak probeert de belangen van de ondernemer te behartigen. Als dan de vakbond lang genoeg blijft doordrukken dan wordt ook de overheid gedwongen aan te tonen waarom zij en ook de ondernemer niet aan hun eisen kunnen voldoen. Dus de zaken worden pas geloofwaardig voor de bonden als er gegevens op tafel komen die de situatie aantonen. Deze druk van de vakbonden leidt dan in eerste instantie tot een noodzaak tot gegevensverzameling. Wordt de situatie inderdaad precair, dan zal de overheid de ontwikkeling goed in de gaten moeten houden en haar handelen richten op die ontwikkeling. In een dergelijk geval zal zij zelfs trachten die ontwikkeling vooruit te lopen. Dit is dan de zg. *planning,* de ontwikkeling naar een planmatige aanpak van het economisch proces. Zodoende is dan tevens de invloed van de overheid op het economisch gebeuren vergroot. Dat wil niet zeggen dat de vakbonden dan hun doel hebben bereikt. Dit hebben ze pas als het beleid van de overheid gericht wordt op een maatschappijvorming, die voldoende rekening houdt met de faktor arbeid. Dit was immers de oorsprong van de vakbond.
Aangezien ik de onderwijzersbond in het begin reeds geformuleerd heb als een afgeleide organisatie van de bonden in het bedrijfsleven, meen ik dat een belangrijke taak van haar is mede te helpen richting te geven en bijstand te verlenen bij de realisatie van een rechtvaardiger samenleving.

VI. De overgangsfase naar een planmatig beleid

Ik zou dan tot slot willen aangeven in welke fase ik meen dat we thans in de Antillen verkeren. Die is m.i. de fase van overgang tot gegevensverzameling. De overheid is momenteel onder een vrij zware druk om meer inzicht te verkrijgen in het economisch proces; om haar randvoorwaarden beter te doorgronden. Tot waar kunnen we gaan? is de vraag die met de dag nijpender wordt. Natuurlijk zijn er nog andere belangengroepen die deze ontwikkeling trachten tegen te houden. Een typisch voorbeeld hiervan is dat de overheid sedert lang probeert te komen tot beter statistieken, terwijl er reeds jaren over planning gesproken wordt. Een statistiek-wet is reeds sedert de 50-ger jaren in het ambtelijk apparaat zwervende en over planning wordt tot nog toe alleen maar gesproken. Niettemin meen ik dat zowel de statistiekverzameling als planning niet lang meer kunnen worden tegen gehouden. Het kan, zoals het nu gaat, immers niet langer.
De economische problematiek van de laatste tijd heeft dat duidelijk aangetoond. De problemen stapelen zich eerder op dan dat ze minder worden. We kennen het *werkloosheidsprobleem,* daarbij is gekomen de *inflatie* en het *betalingsbalansprobleem.* Ter "oplossing" wenste de overheid alweer de lonen te drukken, daardoor zou zowel de inflatie als de betalingsbalans en tevens de werkloosheid mee worden opgelost. De vakbonden hebben sterk geprotesteerd. Hierdoor is de overheid gedwongen geworden andere oplossingen te formuleren, die zij alleen maar kan formuleren bij meer informatie en een systematische analyse van die informatie.

VII. Slot

— In het voorgaande betoog heb ik getracht weer te geven hoe het ontstaan van de vakbond op grond van economische verhoudingen te verklaren. Dit heb ik gedaan aan de hand van het spanningsveld dat ontstaat tussen de twee produktiefaktoren arbeid en kapitaal, waarbij hun financiële vergoeding t.w. loon en winst, een negatief verband t.o.v. elkaar vertonen.
— Vervolgens heb ik willen aantonen dat de overheid zich het liefst niet met het economisch proces wenst te bemoeien maar door de loop der gebeurtenissen zich gedwongen ziet in te grijpen.
— Tenslotte de rol die de vakbonden dienen te spelen bij de realisatie van een planmatig opgezette economie, welke vorm afhankelijk wordt gesteld van hun macht en ideologie.
— De ontwikkeling hier ter plaatse bevindt zich m.i. in een overgang naar dat van gegevensverzameling, welke de eerste stoot tot planning is.

texto: R. R. KELLY

foto: R. DE GRAAFF

1975 aña internashonal di hende muhe

Manera nos tur sa aña 1975 a wordu proklama komo Aña Internashonal di Hende Muhe dor di Nashonnan Uni.
E proposito di esaki tabata duna un empuhe pa e igualdad i rekonosemento di e hende muhe komo parti integral i funshonal di e sosiedad.

Igualdad i konsientisashon

Igualdad lo no mester nifika ku e hende muhe por hasi of aktua meskos ku e hende homber, manera hopi ta kere (kompara Women's Lib na Merka). E igualdad lo mester manifesta su mes den e sentido di un kambio di aktitud di e hende muhe pa/ku e komunidad ku ta biba aden.
I esaki lo ta e tarea di mas grandi di e diferente organisashonnan femenino pa den futuro.
E tarea aki ta un tarea pisa.
E hende muhe pa hopi tempo a hunga un rol di ta haya tur kambio ku ta bini bon, tambe ora ta toka spesifikamente algo di e hende muhe, sin wak esaki kritikamente. Bow kritikamente lo mester komprende wak si loke ta wordu introdusi ta pas, ta funshona, ta sirbi of ta trese algo positivo pa nos komunidat. Dor di ta kritiko of dor di tuma un posishon kritiko pa tur loke ta rondona nos bida diario, esaki seguramente lo yuda den formashon di un konsiensia kritiko, no solamente pa loke ta trata problemanan di hende muhe, pero problemanan di e komunidat en general. A konsekuensia di esaki e hende muhe por yega mas lihe na fiha e posishon i e papel ku e tin aktualmente i kiko of kual lo mester su papel den futuro.

Posishon di hende muhe den nos komunidat

Un gran parti di e kuerpo edukashonal na nos isla ta wordu tuma dor di maestranan.
Nos ta kere ku awor mas ku nunka ta bira tempo pa nos maestranan pensa i refleha riba e posishon i e papel ku e hende muhe aktualmente ta hunga na nos isla.
I nos no kier men solamente di menos salario pa e mesun trabow etc. pero nos kier a pone enfasis riba e hecho ku e hende muhe ta wordu mira i trata manera alog ku ta inferior, algo ku ta di menos balor den e komunidat. Algo ku ta wordu explota fisikamente i mentalmente.

Explotashon mental i e ideal di e hende muhe

E explotashon mental aki aña pa aña i dia pa dia ta bira mas grandi. E hende muhe te ainda mucho hopi ta wordu mira i trata manera un obheto. Un obheto di kual ta ser yega asina lew, ku e balor di e obheto ski ta bai depende di su bunitesa. No solamente bunitesa di kara pero tambe bunitesa di kurpa.
A yega asina lew ku esaki ta wordu mira komo *é IDEAL* pa e mucha muhe i e hende muhe.
E ideal aki parse ta asina hopi importante i dominante ku tur otro faktornan ku ta hunga un papel importante den bida di un ser humano ta wordu mira omo algo inferior i no importante. Ku esaki nos kier men e formashon sano di bo mente i di bo kurpa ku lo mester yuda kontribui positivamente na e formashon di bo karakter.
Pero awor ta parse ku e mundo di ilushon, e aspirashon mas grandi di e hende muhe ta *SER BUNITA I ATRAKTIVA.*
Esaki grasias na e influensia di e kultura importa i komersialisa

(esaki ta wordu yama bida moderna), di kual bon uso ta wordu hasi na nos isla pa *finnan komersial ekonomiko.*
Ehemplonan kon e *IDEAL* aki ta wordu kultiva tin hopi: Miss Bikini, Miss Aruba, Miss Teenage, Miss Teen Princess i kada biaha mas sorto di elekshonnan asina ta wordu inventa.

Kontradikshon

Sorto di eventonan asina ta un kontradikshon ku e idea basiko di e proklamashon di aña 1975 komo Aña Internashonal di Hende Muhe.
I te ainda no a wordu tendi ningun protesta di banda di e Organisashonnan Feminino na Aruba pa sorto di eventonan ku ta laga e hende muhe aktua i pasa pa un sorto di "pronkstuk", manera algo ku bo mester admira i gosa solamente a base di e faktor *bunitesa.*
Hasta awor nan a kuminsa duna sorto di kosnan asina un "kapa intelektual". Awor nan a kuminsa piki muchanan di e diferente skolnan pa nan finnan ekonomiko.
Nos ta kere ku esaki seguramente lo mester a merese un fuerte kritika di parti di e maestronan i maestranan konserni, pasobra indirektamente a bai di akuerdo pa nomber di un skol wordu usa komo "kapa" pa finnan *no edukativo i komersial.* I ta hopi importante ku na skol kaba kuminsa mustra e muchanan ku *no* ta apariensia ta e faktor ku ta disidi balor di un hende den e komunidat. I ku esaki *no* mester ta e meta ku mester wordu alkansa.

Enseñanza: un tarea (grandi)

Enseñansa lo mester ta e instituto pa yuda forma nos pueblo ku mañan lo mester bin traha pa e adelanto i desaroyo di esaki.
Enseñansa lo mester ta e instituto mas halto pa formashon di un konsiensia serka e pueblo.
Enseñansa lo mester ta e gia ku mester tene nos pueblo, ku ta den desaroyo, riba e on kaminda i mester ta un di e forsanan ku lo mester yuda kombati influensianan negativo ku ta bin stroba e *desaroyo sano* di nos komunidat.
Den aña 1975, Aña Internashonal di Hende Muhe, nos maestranan, pero tambe nos maestronan, mester ta konsiente ku enseñansa hopi positivamente pa yuda hasi nos muchanan ku ta bai skol konsiente. Konsiente di e posishon ku nan tin den nos komunidat, konsiente di e marcha i e desaroyo di nos komunidat i tur loke ta relashona ku esaki. Konsiente ku mester krea un kapa protektor, mas tanto ainda serka e sexo feminino, kontra e ola di influensianan negativo ku ta rondona nos.
Pero pa por logra esaki nos mester bini hopi mas den kontakto ku nos muchanan i no laga esaki ta un kontakto ku ta existi solamente na skol, ora di les. Esaki ta exigi move mas. Kier men mester bin mas den kontakto ku no solamente e muchanan ku ta bai skol, pero tambe ku mayornan. Tuma parti aktivamente na bida di e komunidat ta exigi akshon, kontakto, movemento. Ta asina so nos komo edukadornan, por yega na mira i sinti e problemanan ku kual nos pueblo ta hay'e enfrenta kun'e. Esaki lo por ta algo ku lo yuda na forma serka nos un konsiensia i un pensamento mas kritiko pa/ku e sistema ku nos ta bibando aden aktualmente.
Pa termina e artikulo un suplika na tur e miembronan di nos sindikato pa kolabora positivamente i apoya sinseramente nos maestranan i tur organisashonnan femenino ku a kuminsa den aña 1975 un lucha. Un lucha ku den futuro lo mester manifesta su mes den un kontribushon na e adelanto i integrashon di e sexo femenino, i e ser humano en general, den un komunidat ku lo mester ta garantia pa un desaroyo total di kada ser humano.

Bij het konflikt tussen de onderwijsvakbonden en de centrale regering om de inspraak te institutionaliseren, is de kwestie van de spelling van het Papiamento weer ter sprake gekomen. Dat deze kwestie een politieke zaak is geworden, moet voor iedereen wel duidelijk zijn.
In deze beschouwing over de spelling willen wij proberen uiteen te zetten, waarom wij van de onderwijsvakbonden voorstanders zijn van een fonologische spelling (spelling-Maduro).

door drs. H. Habibe en
S. M. Joubert

Dit artikel is reeds eerder geplaatst in "Karamba" (VLC) april 1975

SPELLING

Het ideaal van een spelling is: voor elke klank één teken, en niet meer dan één teken voor elke klank. De beste spelling is die, welke consequent hetzelfde foneem (klank) met hetzelfde teken weergeeft. Het centrale criterium ter beoordeling van een voorgestelde spellingwijziging is de vraag of door de wijziging in grotere mate dan voorheen een één-tegen-één verhouding wordt bereikt tussen foneem en letter (prof. dr. E. M. Uhlenbeck: Taalwetenschap; Smits, 's-Gravenhage, 1965).
Aan dit criterium nu voldoet in grote mate de spelling-Maduro. Dit is in feite de gewijzigde spelling van drs. Raúl Römer, gebaseerd op de **FONOLOGIE** (Klankleer). Het grote voordeel hiervan (ook didactisch) is dat ieder teken hetzelfde foneem voorstelt. Als het Spaans bijvoorbeeld het foneem /k/ op drie verschillende manieren weergeeft (*c*asa, *q*ueso en *k*ilo), doet de fonologische spelling dat op één bepaalde wijze, n.l. door het teken "K" (ontleend aan het internationale fonetisch alfabet).
Enkele voorbeelden: Kas, Keshi, Kilo, Kore, Kunuku.
Om praktische redenen is het soms echter gewenst om een bepaald foneem door *twee* tekens weer te geven. Vergelijk de "ch" (Nederlands: "tj-") in het woordje "chapi" en "kachó". Verder ook de "dj" van "djaka", de "sh" van "shelu" en de "zj" van "labizjan".
Deze fonemen worden in het fonetisch alfabet afzonderlijk door één bepaald teken voorgesteld, dat echter onpraktisch blijkt te zijn voor het dagelijks gebruik (komen ook niet voor op de typemachine).
Bij de weergave van het oklusieve /g/ (verg. Franse "garcon") wordt er een "u" ingelast, wanneer dit foneem staat vóór een "e" of "i", omdat het anders als een wrijvende klank (frikatief) uitgesproken wordt ("genio", "giro" naast "guera", "sigui"). Vóór de andere klinkers (a, o, u) wordt de /g/ echter uitgesproken als in het woordje "garcon".
Dit geldt ook vóór de "shua" of de onbeklemtoonde "e" in woorden als "sanger", "apel" en "laken" óf "laker".
Met het invoeren van dit fonologisch systeem zou het onderwijs in de moedertaal zeer gebaat zijn, vooral omdat het logisch in elkaar zit en omdat het een adequate weergave is van de juiste uitspraak van het Papiamento (vgl. "obliga*sh*on" (Papiamento) met "obligación" (Spaans) "*sh*ete" (Papiamento) met "siete" (Spaans)).
De ouderen, die eenmaal aan de chaotische toestand gewend zijn (naast "moetsjoe" schrijft men ook "mucho", naast "shon" ook "sjon", naast "queshi" ook "keshi", naast

LING

EN DE POLITIEK

SPEL

Henny Habibe, workshopleider papiamento tijdens de stakingsdagen.

"cu" ook "koe" en "qu"), zien evenwel op tegen deze fonologische spelling, waarvan zij de voordelen voor het onderwijs niet beseffen. Zij verkeren doorgaans in de veronderstelling dat taal en spelling hetzelfde zijn. Zo wordt door vele Arubanen een fonologische schrijfwijze geducht, omdat men denkt dat daarmee het Curacaosche Papiamento aan Aruba opgedrongen wordt. In het algemeen bestaat er bij ouderen op alle drie de Benedenwindse eilanden de vrees dat het Papiamento door een fonologische spelling wordt vervormd tot een soort Russisch, Zweeds of . . . Afrikaans (niet Zuid-Afrikaans!).

POLITIEK

Pogingen die tot nu toe ondernomen werden om tot een officiële spelling te komen, zijn gefaald. Aan het begin van deze eeuw zette W. M. Hoyer de schrijfwijze van o.a. pastoor Putman voort, waarbij het foneem /u/ op twee wijzen aangegeven werd, n.l. door "oe" en "u" (Hesseling sprak omstreeks 1905 van de "anarchie" in de orthografie van het Papiamento).

In de jaren 40 heeft de "Unión Pro Papiamento" geprobeerd tot een uniforme schrijfwijze te geraken, maar zonder enig resultaat. Men stuitte steeds weer op etymologische bezwaren.

Welnu, rekening houdend met deze bezwaren, stelde Antoine Maduro omstreeks 1953 zijn "Ensayo pa yega na un ortografía uniforme pa nos dushi Papiamentu" samen, waarmee hij (ook Enrique Goilo, e.a.) een zekere "etymologische traditie" heeft opgebouwd.

Maar van overheidswege werd niets gedaan om een officiële spelling in te voeren. De chaos duurde voort . . .

In deze wanordelijke situatie probeerde drs. L. Daal uniformiteit te brengen en stelde voor om samen met andere schrijvers (o.a. Pierre Lauffer, Guillermo Rosario, René de Rooy en N. Piña) aan een fonologische spelling te gaan werken. De kommissie-Daal (eigen initiatief!) kreeg de suggestieve naam van "Fo'i hopi un so" (Uit vele, slechts één) en na een studie van ongeveer een jaar heeft deze kommissie in 1962 haar rapport aan de regering aangeboden, waarin belangrijke suggesties werden gedaan. Maar dit werk werd door de regering doodgezwegen en er is niets officieels gebeurd.

Ongeveer vijf jaar later werd aan drs. Raúl Römer opdracht gegeven om een spelling voor het Papiamento te ontwerpen. Römer baseerde zich daarbij ook op de FONOLOGIE. In deze spelling-Römer werden in 1970 door de Advieskommissie, onder voorzitterschap van de heer Antoine Maduro, enkele wijzigingen aangebracht, waardoor men is gaan spreken van de spelling-Maduro. Door de toenmalige ministers van cultuur, de heren O. R. A. Beaujon en S. G. M. Rozendal, werd er bij de Staten op aangedrongen haast te maken met een beslissing over een spelling van het Papiamento. In de Arubaanse eilandsraad werd in dezelfde tijd tien uren lang vergaderd om over deze spelling te praten. De MEP heeft indertijd voorgesteld om te wachten met een beslissing over de spelling, totdat de eilandgebieden zich over deze materie zouden hebben uitgesproken.

De MEP-delegatie tijdens het onderwijsforum: voor etymologische spelling.

In 1970 stelde minister van onderwijs, de heer R. Elhage, voor de spelling-Römer, zoals gewijzigd door de kommissie-Maduro, bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen voor een periode van vijf jaar. Dit voorstel werd verworpen.

Begin 1974 werd deze spelling door de centrale regering verworpen.

Bij de samenstelling van een nieuwe kommissie ter bestudering van een spelling voor het Papiamento werden de voorstanders van een fonologische schrijfwijze angstvallig door de minister van onderwijs (mr. H. Croes) geweerd. Verbazingwekkend is het dat de heer Hubert Booi (departement cultuur en opvoeding) in deze kommissie zitting heeft genomen, terwijl hij één van de grootste voorstanders was van de spelling-Römer-Maduro. De heer Booi heeft indertijd zijn hele departement aan het werk gezet om de WOORDENLIJST, die tezamen met die spelling aan de centrale regering werd aangeboden, klaar te krijgen. Onbegrijpelijk vindt de heer Antoine Maduro het feit dat deze zelfde persoon (secretaris van de kommissie-Carlos Daantje) een hele bundel verhalen ("Muchilla") in de spelling-Römer uitgegeven heeft in 1969, om die fonologische spelling vijf jaar later door het slijk te halen.

Aan de minister van onderwijs, mr. H. Croes, werd ooit de vraag gesteld: — Als het al vast staat dat u een etymologische spel-

ling wilt hebben, wat is dan nog de zin van de nieuwe spellingkommissie-Daantje, die u onlangs in het leven hebt geroepen? Waarop de minister antwoordde: "Om zo'n spelling te gaan ontwerpen. We hebben een kommissie-Römer gehad, of een ontwerp spelling-Römer; daaraan is gedokterd omdat dat te ver ging en in zijn konsekwenties een beetje ridicuul aandeed . . ."

De aandachtige lezer zal natuurlijk al opgemerkt hebben dat een etymologische spelling niet weer *opnieuw* ontworpen behoefde te worden; die bestond reeds sinds 1953 (A. Maduro: "Ensayo pa yega . . .").

Maar wat verder in het oog valt, is dat wat zijne excellentie "ridicuul" noemt, juist datgene is wat prof. dr. Uhlenbeck de "beste spelling" vindt (prof. Uhlenbeck is hoogleraar taalwetenschap aan de universiteit te Leiden).

Laten wij evenwel niet de wetenschap met de politiek verwarren. Wij waren immers bezig met de "politieke" spelling van het Papiamento. Terwijl n.l. de spelling in 1971 onder de verantwoordelijkheid van de minister

SPELLING VAN HET PAPIAMENTO EN DE POLITIEK

van cultuur viel, is deze kwestie in 1974 ineens in handen terecht gekomen van de minister van onderwijs (minister Kroon van cultuur wast nu zijn handen in onschuld...). De minister van onderwijs en staatkundige structuur (let u op de combinatie van de portefeuilles) benoemt dus zijn spellingskommissie-Daantje (waarin verder behalve de heer Booi ook de heer Julio Maduro zitting heeft genomen) en deze "deskundigen" brengen een gebochelde spelling voort, die Antoine Maduro betiteld heeft als een "abortus". (Voor wat de "deskundigheid" van deze kommissie-Daantje betreft, verwijzen wij gemakshalve naar het artikel "Ortografie voor Papiamentu" van B. Jos de Roo in de "Amigoe" van 22-7-1974).

Dit "onding" nu is hetgeen de minister van onderwijs onze onderwijsmensen wil opdringen. Als uitvoerder van de "Aparte Status" voor Aruba, zal hij straks ook uitmaken welke spelling wij op Aruba krijgen. Begrijpt u waarom hij nu van een "VOORLOPIGE" spelling spreekt?

De heren MacWilliam en Betico Croes hebben het al over een fonologische spelling voor Curacao en een etymologische spelling voor Aruba. Dat hebben ze al stilletjes met elkaar afgesproken! Zal het ook niet zo gegaan zijn met de lerarenopleiding?

Onderwijzers staken niet zo maar. Ze kunnen niet zwijgzaam toezien hoe het onderwijs ten gunste van de politiek wordt opgeofferd. Desintegratie van het onderwijs stuit hun tegen de borst.

De spelling is nu eenmaal een onderdeel van de TAALKUNDE, niet van de STAATKUNDE. De "Aparte Status" dient uitgevochten te worden in de staatkundige arena en niet binnen het onderwijs.

ANTWOORD aan mevr. O.R. PARIS

ONDERWIJZERES ARUBA

door drs. H. HABIBE en S. M. JOUBERT, resp. leraar Aruba en Curaçao

In haar, in de "Amigoe di Curacao" d.d. 10 april 1975 gepubliceerde, ingezonden stuk, citeert mevr. O. R. Paris, onderwijzeres op Aruba, de bij Elsevier in 1972 verschenen paperback "Sluipmoord op de spelling" van de hand van dr. Lode Craeybeckx (een etymologischer naam is moeilijk voor te stellen! H.H. en S.J.), burgemeester van Antwerpen.
Het is interessant de lezers van Karamba en Vorm kennis te laten maken met de volgende citaten uit hetzelfde boek en ons commentaar daarop.

Taal en spelling hangen nauw met elkaar samen.

Dat betekent dat de *fonologische* aspekten van een taal verweven moeten zijn in de spelling. Bij het Papiamento moeten dus de typische gepalataliseerde klanken duidelijk in de spelling zichtbaar zijn: kombersa*sh*on (niet: conversación), *sh*elu (niet: cielo), ba*sh*a (niet: vacia), etc.

Een tweede onontkoombaar gebrek dat aan de spelling van elke taal met een spellingstraditie kleeft, is het gevolg van de fonetische evolutie van die taal. Elke levende taal evolueert, haast onmerkbaar voor wie niet achteruit kijkt, maar onmiskenbaar als men een langere periode overschouwt.

Juist omdat het Papiamento een fonetische evolutie heeft doorgemaakt, moeten wij beseffen dat een Spaanse of Nederlandse of Engelse schrijfwijze niet adequaat is voor het Papiamento. Wat die voorstanders van de etymologische spelling dus niet beseffen, is dat het Papiamento een evolutie achter de rug heeft. Zoals het Latijnse "planum" in het Spaans "llano" en in het Portugees "chao" opgeleverd heeft, zo hebben de Papiamentse woorden een heel ander fonologisch karakter dan in het Spaans of het Portugees. Vergelijk: "kurashi" (Pap.) met "coraje" (Sp.) en met "coragem" (Port.); "*sh*elu" (Pap.) met "cielo" (Sp.) en met "céu" (Port.); "ba*shi*" (Pap.) met "vacío" (Sp.) en met "vazio" (Port.).

Een laatste factor die de spelling beïnvloedt, houdt verband met de ontlening van woorden aan andere talen.

Zolang deze "bastaardwoorden" in het Papiamento niet een eigen fonetisch karakter hebben gekregen, kunnen wij ze blijven schrijven zoals in de oorspronkelijke taal.
Dus in het Papiamento: "sightseeing", "computer", "follow-up", maar: "lebumai" (never mind), "fundeshi" (foundation), "stret" (straight). Deze zijn de reeds ingeburgerde woorden.

Alleen door etymologisch onderzoek zijn wij in staat vast te stellen dat "kelder", "zolder", "kamer", "keuken", "kaas", "kat", enz. niet tot het Germaanse erfgoed behoren, maar leenwoorden zijn uit het Latijn.

Ook het Nederlands heeft aan het Latijn ontleende woorden aangepast aan een eigen *fonologisch* systeem. Het gaat hier (in het boek van dr. Craeybeckx) om het *te sterk* doorgevoerde fonologische streven, waarbij men aan de *taal-strukturele* vormen gaat tornen terwille van de uitspraak. Dáár zijn de meeste Nederlandse schrijvers tegen!

Nu beleven wij een invasie van Engelse woorden: computer, meeting, jazz, show, clown, caravan, plastic, lunch, enz.

Deze woorden zouden, wat ons betreft, ook in het Papiamento zó geschreven kunnen worden. Dit geldt óók voor eigennamen en plaatsnamen. (Ik blijf schrijven: Venezuela, Jamaica, etc., ondanks voorstellen Daal en Romer-Maduro om naast de officiële schrijfwijze eventueel een aan hun spellingsregels aangepaste schrijfwijze te volgen).

We sluiten ons in een taalgetto op.

Als wij dit op het Papiamento betrekken, dan is het onzin om te stellen dat we met onze "k" ("kas", "kos", "keshi", etc.) niet zouden aansluiten bij het Spaans (casa, cosa, queso). Het feit dat wij *zeggen* "kas", "kos" en "keshi" (en niet: "huis", "ding" en "kaas") duidt al op een verwantschap met het Spaans en Portugees (een taal wordt niet alleen geschreven, maar voornamelijk *gesproken!*).

Geen mens zal er bijvoorbeeld om treuren als "thans" afgeschaft en "tans" opgelegd wordt.

Dit zegt ook prof. Uhlenbeck in zijn "Taalwetenschap".

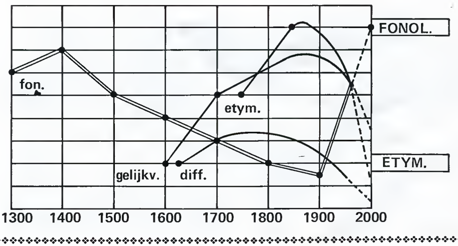
Er is wellicht een betere spelling denkbaar, maar dan had men daar acht eeuwen geleden mee moeten beginnen.

Wij staan nú (met het Papiamento) aan het begin van de fase waarop hier gedoeld wordt. Wij gaan nú beginnen met Papiamento op school en . . . wij hebben nog géén *officiële* spelling.
Ziedaar de uitdaging om het nú GOED te doen! (en niet zoals de andere talen het gedaan hebben!)

Mevrouw Paris eindigt haar ingezonden stuk met de volgende woorden:
"Nu kan de VLC nog gaan opwerpen dat het Papiamento niets te maken heeft met de Nederlandse taal . . . maar de vergelijking hebben zij zelf al getrokken in het standpunt: " . . . dat overal ter wereld etymologische spelling op de helling staat en men steeds meer overgaat op een fonologische spelling".

Kortheidshalve citeren wij hier, zonder verder commentaar, "Spelling en Interpunctie" van dr. H. M. Hermkens, Malmberg, 's-Hertogenbosch, 1971, waarin staat op pagina 14, geïllustreerd met een grafiek:

Sinds het eind van de 19de eeuw is er een duidelijke tendentie naar fonologische correcties; vooral de etymologie heeft terrein verloren. In de kringen van het onderwijs zijn de laatste tijd sterke verlangens opgekomen naar een consequente fonologisering; als dit streven gehoor vindt, kunnen we rekenen op een geleidelijke opruiming van de regels van de etymologie, gelijkvormigheid (en analogie) en differentiatie.

Ben Schippers
Barchem (Lochem)
oud-adj.-dir. ped. academie
Amersfoort, mede-auteur
van de serie:
"Taal voor het Leven"

De aanleiding tot onderstaande bijdrage is het verzoek van enkele Antilliaanse vrienden tijdens mijn drieweeks vakantieverblijf in de Antillen over de ervaringen die we in Nederland hebben op het gebied van de spellingverandering — een honderdjarige spellingstrijd — te vertellen i.v.m. de pogingen om op de A.B.C.-eilanden tot eensluidende spellingsafspraken van het Papiaments te komen.
De lezers moeten wel beseffen, dat het Papiaments voor mij een totaal vreemde taal is en dat ik, wanneer ik durf te spreken over deze taal, me heb laten leiden door uitspraken van bevoegde Antilliaanse papiamentssprekenden, voor zover deze mij bereikt hebben. Naar deze informaties heb ik in Nederland lang moeten zoeken, omdat daar de belangstelling voor het Papiaments er zo goed als niet is.
Voor de goede orde deel ik tevens mee, dat de Nederlandse taal en letterkunde mijn vakgebied is, zodat de Antilliaanse letterkunde in het Nederlands mij zeer vertrouwd is.

Letterkunde in de Antillen

Deze Antilliaanse letterkunde kies ik als uitgangspunt en graag maak ik hierbij gebruik van een publicatie in 1964 van Cola Debrot "Literature of the Netherlands Antilles", een uitgave van het Departement van Cultuur en Opvoeding van de Nederlandse Antillen onder redactie van drs. R. A. Römer, hoofd van het bureau voor cultuur en opvoeding, in een oplage van 500 exemplaren.
Voor wie deze 25 bladzijden tellende uitgave bestemd is, daar moet ik een groot vraagteken achter zetten, vooral door de geringe oplage en de Engelse tekst. Misschien dat de lezers mijn vraag kunnen beantwoorden, waarbij ik hen kan helpen door hun mee te delen, dat in het Sticusa Jaarboek 1953 een 16 bladzijden tellend artikel van Cola Debrot "Literatuur in de Nederlandse Antillen" voorkomt, welk Jaarboek samengesteld is voor de geslaagden voor het eindexamen 1953 van het openbaar en bijzonder middelbaar onderwijs en middelbaar vakonderwijs in Nederland. Dit artikel is voor Debrot de basis geweest voor de engelstalige editie, elf jaar later.
Sinds 1935 (Cola Debrot "Mijn zuster de negerin") is de Nederlandse literatuur verrijkt door "Weekend Pelgrimage" van Tip Marugg, eerst in de "Antilliaanse Cahiers" onder redactie van Cola Debrot en Henk Dennert (1975) en in 1958 uitgegeven door de Bezige Bij — bij insiders was Marugg als dichter in het Papiaments en in het Nederlands in het tijdschrift "De Stoep" geen onbekende — duurde het toch nog tot 1966 eer er een herdruk van nodig en mogelijk was. In 1967 verscheen Tip Marugg's "In de straten van Tepalka", weer bij de Bezige Bij voor de Stichting voor Antilliaanse literatuur en folklore te Willemstad met steun van Sticusa te Amsterdam, wat m.i. inhoudt, dat zonder de steun van deze Stichting en van Sticusa geen uitgever was te vinden voor Marugg's tweede roman, "een boek zoals in de Nederlandse letterkunde niet meer is verschenen, sinds Jan Slauerhoff zijn "Leven op aarde" (1934) publiceerde", oordeelde Beb Vuyk in Vrij Nederland van 10-6-'67.
In 1960 verscheen, ook weer in het Nederlands "De rots der struikeling" van Boeli van Leeuwen, gevolgd in 1963 door "Een vreemdeling op aarde" en in 1966 door "De eerste Adam" van dezelfde schrijver.
Eerder had Cola Debrot na "Mijn zuster de negerin" in 1946 "Bid voor Camille Willocq" en in 1948 "Bewolkt bestaan" gepubliceerd.

Sociologisch gezien, kunnen we bovengenoemde Antilliaanse auteurs verdelen in twee groepen: Nederlanders die hun vaderland (maar niet hun moedertaal) vaarwel hebben gezegd en Antillianen die een groot deel van hun leven in Nederland voor studie of om andere redenen hebben doorgebracht. In beide gevallen kan men spreken van auteurs die in zekere mate vervreemd zijn van hun land en volk, of die om een moderne term te gebruiken "displaced persons" zijn. Dat "land en volk" kan doelen op Nederland en de Nederlandse taal, maar ook — en dat is bij genoemde schrijvers eerder het geval — op de Antillen en het Papiaments (zie Debrots "Literature of the Netherlands Antilles"). Om deze reden is de strekking van deze Antilliaanse literatuur zo veelzeggend; vandaar ook dat Beb Vuyk vergelijkenderwijs Jan Slauerhoff noemt, de enige Nederlandse auteur die in de netjes geharkte tuin van de Nederlandse letterkunde de enige vreemde plant was.
Cola Debrot kon het in 1964 in zijn "Literature of the Netherlands Antilles" niet vermoeden, dat in 1973 een Antilliaan in het Nederlands een roman zou publiceren, die geen "displaced person", geen dromer is, maar een keiharde kenner van zijn land en volk, van Curacao en het Papiaments. Het is de roman "Dubbelspel" van Frank Martinus Arion. Van grote hoogte tilt hij tussen duim en wijsvinger zijn personages op en observeert en analyseert ze, niets en niemand sparend.
Geen "spleen" zoals bij de voorafgaande Antilliaanse auteurs treft men bij Arion aan, maar een koele, anatomische politiek-sociale analyse van enkele Curacaose mensen die weten wat er op hun eiland voor mogelijkheden zijn en die aangrijpen, al of niet met succes. Een beslissende zondagmiddag in de dagelijkse sleur van zes mensen - autochtone Curacaoenaars — is het onderwerp van deze roman.

De literaire instelling van de "displaced persons" onder bovengenoemde Antilliaanse auteurs is voor een juiste klassificatie van een even zo groot belang als de sociologische karakteristiek. Cola Debrot in "Literature of the Netherlands Antilles" spreekt van het grote verschil in ontwikkeling tussen de Spaans-Papiamentse literatuur en de romanliteratuur in het Nederlands, hierbij in aanmerking genomen, dat het Papiaments op gezag van de Dominicaanse essayist Pedro Henriquez Urena in "Historia de la cultura en la América hispánica" (1947), als een Spaans dialect te beschouwen is. De Papiamentse literatuur heeft zich verschoven van het romantisme naar het realisme, van het

subjectieve naar het objectieve, terwijl de literatuur in het Nederlands in de Antillen zich in tegengestelde richting ontwikkeld heeft, tot uitdrukking gebracht in een aantal moderne stijlvormen: expressionisme, surrealisme en existentialisme.
De Papiamentse literatuur heeft zich nog niet bevrijd ("libertad", schrijft Debrot), van de volksliteratuur, waarin de taal meer een middel is van contact tussen de mensen onderling dan het resultaat van een persoonlijke inspiratie. (Over het gebruik van "libertad" in dit verband zou diepgaand gediscussieerd kunnen worden).
Kortom: sociologisch en literair gezien, is er een brede kloof tussen de Nederlandstalige literatuur van Debrot c.s. en de Papiamentse letterkunde.

In de Papiamentse beweging worden we getroffen door een overheersen van het aantal dichters boven dat der prozaïsten. We zouden hier bepaald van een melkweg van dichters kunnen spreken, waarmee we tevens te kennen geven, dat de afzonderlijke dichters zich niet of nauwelijks laten onderscheiden (Debrot 1953).

In het jubileumjaar 1973 — Sticusa bestond 25 jaar — werd een 31 bladzijden tellend cahier aan de hoogste klassen van de scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland, Suriname en de Antillen aangeboden, met de titel "Kennismaking met de Antilliaanse en de Surinaamse poëzie". Het valt de lezers op, dat deze informatie niet beperkt blijft tot Nederland alleen.
Over de Antilliaanse poëzie zegt Jules de Palm, dat het moeilijk is om van een Spaanse, Nederlandse en Papiamentse school te spreken, omdat het meer dan eens voorkomt, dat een en dezelfde schrijver of dichter in twee talen publiceert en hij vindt het te betreuren, dat de regering van de Nederlandse Antillen (nog) niet inziet dat het van primair belang is een spelling vast te stellen voor een "spreektaal" die zich tot "schrijftaal" heeft ontwikkeld, vandaar dat journalisten, literatoren en dichters die zich van het Papiaments bedienen, geen uniforme spelling hanteren.
Vreemd is het, dat De Palm zwijgt over de oorzaak van de tweetaligheid van de Antilliaanse poëzie.
Over het proza in het Papiaments oordeelt Debrot in 1964; dat W. Kraan met "Jambo bieew ta bolbe na weya" (Oude liefde roest niet), Miguel Suriel met "Muhé Culpabel" (De schuldige vrouw) en de pamflettist Nita tot de romanciers behoren, die naam hebben gemaakt". It is not because of the composition, which in most cases is weak, but because of some accomplished realistic fragments that the Papiamento prose writers deserve our attention".
Al eerder had hij in 1953 geconstateerd, dat de romans in het Papiaments niet uitzonderlijk geslaagd waren, dat de compositie van de roman intellectueel niveau vereist, dat bij ons vooralsnog niet bestaat. "Het is nu eenmaal niet anders", verzucht hij.

Dat het Papiaments een taal is, hoeft in 1975 niet meer verdedigd te worden. Wel verkeert het Papiaments in een moeilijke positie, gezien het geringe aantal Papiamentssprekenden (ruim 200.000) en het isolement waarin het Papiaments zich bevindt temidden van de omringende wereldtalen: Spaans en Engels.

De foto's tonen nog enkele beelden van de workshop papiamento, ontstaan tijdens de staking (foto's J. Coumans)

Luc Tournier schrijft in "Kleine Prozastukken" (gepubliceerd "In de verstrooiing", een verzameling letterkundige bijdragen van schrijvers buiten Nederland — 1940 tot 1945 — bijeengebracht door J. Greshoff): "De beschaving, ontwikkeling, kunst over de wereld hebben iets met de eilanden in de oceanen te maken. De handel zocht de eilanden als water- en proviandstations om de bek open te houden en deze grote hagedis bewoog zijn staart, welke onbewust achter zijn hongerig lichaam slingert, over de eilanden en liet schubben en schilfers beschaving, ontwikkeling en kunst achter".
Inderdaad, in oorsprong is het Papiaments een lingua franca geweest, een mengelmoes van talen: Spaans, Indiaans, Afrikaans en Nederlands, gebruikt in het handelsverkeer tussen sprekers van verschillende talen.
Na deze utiliteitsfunctie volgde er eind 19de eeuw een groeiproces, waarin het Papiaments een instrument kon worden, waarmee de mens, boven directe doelmatigheid, zijn taal aanwendde om uiting te geven van zijn gevoelen: "de schubben en schilfers beschaving, ontwikkeling en kunst", wat de poëzie in het Papiaments duidelijk demonstreert, ook al moeten de dichters hun werk in eigen beheer uitgeven, dat gekocht en gelezen wordt in oplagen die soms groter zijn dan die van de dichtbundels in Nederland. "Zij publiceren hun bundeltjes, soms gedrukt, soms gestencild en venten ze huis aan huis uit. Van hun pen kunnen ze niet leven. Ze hebben een baantje zoals Guillermo Rosario en wonen in uiterst armoedige huisjes" (mededeling van W. F. Hermans in "De laatste resten tropisch Nederland").
De prozaïsten hadden het moeilijker: zij konden hun romans niet in eigen beheer uitgeven, gestencild of in welke vorm dan ook en huis aan huis uitventen. Dat er sommige romans toch in het Papiaments verschenen, kan als een uitzondering op de regel beschouwd worden.
Vastgesteld kan worden, dat het geschreven Papiaments in de Antilliaanse letterkunde geen optimale kansen heeft gekregen, bij welke constatering ik buiten beschouwing laat of en in hoeverre de Antilliaanse regering in haar cultuurbeleid te kort geschoten is.
We hebben gezien, dat verschillende Antilliaanse romanciers in het Nederlands gepubliceerd hebben, ook zij van wie in Nederland geconstateerd werd, dat zij zich niet in hun moedertaal uitdrukten. Immers Gabriël Smit over "Weekend Pelgrimage" schreef in De Volkskrant van 2-8-'58: "dat de aandachtige lezer voelt, dat de schrijver zich niet in zijn moedertaal uitdrukt. Zijn boek maakt soms de indruk een overigens bijzonder goed — in het Nederlands — vertaald verhaal te zijn".
Papiaments taaltalent dat voor de Papiamentse taalcultuur verloren is gegaan, werd

ook opgemerkt door Gerrit Komrij in Vrij Nederland van 25-8-'73 bij zijn bespreking van Arion's "Dubbelspel": "geschreven in een haast ongelooflijke stijl: het lijkt of het boek door een goeie, maar niet eigenwijze vertaler adequaat is vertaald". Wij, in Nederland, prijzen ons gelukkig met de Antilliaanse bijdragen tot grotere rijkdom van de Nederlandse letterkunde, maar ik besef tevens, dat er roofbouw gepleegd is op de Papiamentse taal en letterkunde en dat geldt in de eerste plaats voor Arion's "Dubbelspel", welke roman qua thema en visie Curacaos-Papiaments is.

Tropische regenbuien heb ik op Aruba, eind oktober-begin november '74 meegemaakt en het verbaasde me, dat het overvloedige water afvloeide naar de Caraïbische zee, zonder dat de rooien en tanki's het water verzamelden, wat ertoe zou bijdragen het dorre land vruchtbaar te maken.

Zo verbaas ik me er nú over — de positie van het Papiaments overdenkend — dat Papiaments taaltalent en Papiamentse taalcultuur vrijwel ongehinderd naar de zee van de Nederlandstalige letterkunde hebben kunnen stromen.

In bovenstaande lange inleiding op hèt eigenlijke onderwerp — de spelling van het Papiaments — heb ik toch nog enkele facetten onbesproken moeten laten wegens gebrek aan betrouwbare gegevens: o.m. of de Antilliaanse auteurs die in het Nederlands hebben gepubliceerd, moeite hebben gedaan uitgevers te vinden, die hun werk in het Papiaments willen drukken; hoe de volksliteratuur in het Papiaments er in 1975 uitziet; hoe het subsidiebeleid in de Antillen precies functioneert; hoe groot het vacuüm is tussen de bestaande kunstliteratuur in het Papiaments en de strekking van Arion's "Dubbelspel", gesteld dat Arion zijn boek in het Papiaments had gepubliceerd (stel je voor dat in de Nederlandse letterkunde op de romans van de "Tachtigers" de moderne romans direct zouden volgen!); of er Papiamentse prozamanuscripten in bureauladen opgeborgen liggen, terwijl ze "rijp" zijn voor publicatie?

Over spelling

Iedere spellingwijziging heeft tot heden in Nederland niemand bevredigd en daarom is het voor de politieke rust verstandig, dat de regering alle spellingwijzigingsplannen heeft laten varen (in de ijskast heeft gezet) en de spelling laat voor wat ze is.
Men moet het goed beseffen, komt men met spellingwijzigingen aandragen, dan menen velen, dat de taal geweld wordt aangedaan, terwijl taal en spelling in wezen totaal verschillende zaken zijn.

Tot de negentiende eeuw had iedere schrijver zijn eigen spellinginzichten en toch telt Nederland tot die tijd een letterkunde van hoge kwaliteit. De dames Wolff en Deken kwamen er openlijk voor uit, dat ze geen verstand van spelling hadden, maar hun literatuur was er niet minder om.
Ik kan me het jaar 1934 goed herinneren, toen ik als jong onderwijzer van de ene dag op de andere de kinderen een nieuwe spelling moest onderwijzen: Niet *Zoo*, maar *Zo*, geen men*sch*en, maar men*s*en, geen dagelijk*sch* als bijvoeglijk naamwoord, maar dagelijk*s* zoals tot dan het bijwoord geschreven moest worden. De spellingwijziging-marchant, en nog wel een *compromis-wijziging*, was na felle strijd in de volksvertegenwoordiging aangenomen met rechts grotendeels *tégen* — komen ze aan de spelling, dan komen ze aan God (Gods Woord) — en links *vóór*. De middenlinie beslechtte het pleit. Een genoeglijke tijd voor de schoolkinderen brak aan: ze mochten alle "fouten" in de boeken "verbeteren", want de crisis woedde en geld voor nieuwe boeken in gewijzigde spelling was er niet.
Zelf had ik het "voorrecht" er vier spellingen op na te houden: één die ik moest onderwijzen en dat werden er twee, want eerst in 1947 werd de spelling-Marchant in grote trekken door ieder aanvaard, één die ik gebruikte in mijn persoonlijke correspondentie en één die ik toepaste in geavanceerde artikelen en ontboezemingen. Met mij waren er veel schrijvenden die zich i.z. de spelling kameleontisch gedroegen, zonder morren, zelfs met veel plezier.

Spelling is een afspraak tussen de schrijvenden en hun lezers, ik zeg niet tussen *schrijvers* en lezers, want er bestaan bij schrijvers soms de gekste veronderstellingen: "Wij schrijvers (zegt o.m. Harry Mulisch) moeten aangeven, hoe er geschreven moet worden, wij maken de taal". Nee, taal is een gave, spelling van die taal is een afspraak, onderhevig aan taal-"modes".
Sinds de invoering van de algemene leerplicht en de emancipatie van de arbeidersklasse was men het in Nederland erover eens geworden, dat de spelling niet meer de graadmeter mocht zijn waarmee "geletterden" (geleerden!) en "ongeletterden" gemeten werden. Het Nederlands moest geschreven kunnen worden door een ieder die er zich voor inzette, daarom geen haarkloverijen, geen historische taalinzichten, maar doelmatigheid in de eerste plaats.
Vooral schoolmensen hebben zich beijverd om de spelling van alle ballast te verlossen, want het is schadelijk voor alle taalcultuur, als teveel aandacht besteed moet worden aan het zuiver spellen. Efficiency is de leus! Op het ogenblik (1975) is de spelling van de werkwoordsvormen o.m. nog een onderwerp van hevige discussies, maar ik zei het al, de regering is voorzichtig, herinnert zich 1934 en wil de miljoenen en miljoenen die nodig zijn om alle schoolboeken te herzien voor andere doeleinden gebruiken en trouwens . . . in het Nederlandssprekende deel van België — Nederland en België moeten gezamenlijk tot een spellingregeling komen — wil men de ontelbare Franse woorden in het Nederlandse woordgebruik in een Nederlands jasje steken. Zo "sjovinistisch" is Noord-Nederland niet, want dit zou de efficiency van de Nederlandse spelling in gevaar brengen (hoe zou "efficiency" geschreven moeten worden, kregen de chauvinisten gelijk?).
En er zijn nog meer wensen bij de spellingvereenvoudigers die een eind willen zien in het au/ou, ei/ij-onderscheid.
Jules de Palm heeft er in het overzicht van de Antilliaanse poëzie over geklaagd, dat de regering van de Nederlandse Antillen (nog) niet inziet, dat het van primair belang is een spelling vast te stellen voor het Papiaments. De situatie van het geschreven Papiaments

Over Het Geschreven Papiaments

is niet identiek met die van het Nederlands: eeuwenlang gevestigde spellingtradities als in het Nederlands zijn er in het Papiaments niet. Het Papiaments maakt momenteel een overgangsfase door van gesproken naar geschreven taal (waarom *nu nog* en geen decennia geleden, is een verzuchting die ik al eerder heb geslaakt).
Slechts een klein deel van de Antilliaanse bevolking schrijft Papiaments en al die Papiamentssprekenden moeten echter deze taal leren schrijven. Nederlandse ervaringen kunnen ten dele een dienst bewijzen: maar in de Antillen moet men niet vergeten, dat de schrijvenden van het ogenblik meetellen en een belangrijke stem in het kapittel hebben.

Fonetische spelling gaat in tegen een redelijk niveau van leesvaardigheid van een ieder die weet hoe globaal hij leest, hoe hij hele reeksen woorden overziet in één keer, waarbij het zelfs niet nodig is dat ze zich op een en dezelfde regel bevinden. Met deze ervaring is onverenigbaar dat we individuele letters en opeenvolgingen van letters zouden waarnemen en die waarnemingen vervolgens zouden aaneen rijgen. (Als er deze leesvaardigheid (nog) niet is, zelfs niet bij volwassenen, moet een flinke scholing aan dit globale lezen voorafgaan). De woordjes *leer* en *leef* hoeven in hun klinker, ondanks verschillende uitspraak, niet verschillend geschreven te worden: fonetisch schrift zou voor een ieder zelfs onleesbaar worden.

Fonologische spelling houdt zich bezig met spraakklanken die betekenisonderscheidene functies hebben: de oe, uu, oo, ee, aa in de woorden *moer, muur, moor, meer* en *maar* zijn zulke spraakklanken met distinctieve functie, waarbij de *ee* in *meer* anders klinkt dan de *ee* in *meel*. Toch zijn in deze beide laatste woorden de *r* en de *l* die spraakklanken die het verschil in *betekenis* aangeven. Spellingwijziging in fonologische zin, zoals die tot voor kort in Nederland het meest gepropageerd werd, heeft bedenkingen opgeroepen, maar het fonologische principe is een noodzakelijk hulpmiddel voor taalonderzoekers om zich een veelheid van uitspraakfinesses van het lijf te kunnen houden, als ze te maken krijgen met talen zonder schrift, of met talen die nog geen gevestigde tradities i.z. schrift hebben.

In Nederland is in de laatste tien jaren het morfologische principe onder de aandacht van de spellinghervormers gekomen. Dit principe eist dat een woord of woorddeel *altijd* op dezelfde wijze wordt gespeld, ongeacht mogelijke verschillen in uitspraak die ontstaan onder invloed van de andere woorden of woorddelen waarmee het is samengesteld. Daarom schrijven we goe*d* en niet (fonologisch) goe*t*, wegens goe*de*, goe*dig;* lope*n* en niet lope, wegens lope*nd* en lopen*de;* han*dd*oek en niet handoek wegens han*d* en *d*oek; groo*tt*e en bree*dt*e wegens leng*te;* hij vin*dt* wegens hij werk*t*.
Het morfologische principe doet op het niveau van de woorden hetzelfde als het fonologische principe op het niveau van de spraakklanken. Op beide niveaus letten we niet op varianten die geen woordonderscheidene functie hebben. In het ene geval (fonologische principe) hebben we als winst dat we minder tekens nodig hebben (niet twee voor de verschillende *e's* in *meer* en *meel),* immers het aantal letters is kleiner dan het aantal spraakklanken (voor de 14 klinkers die het Nederlands kent, hebben we maar 5 letters: a, e, i, o en u).
De winst in het tweede geval (morfologische principe) is, dat we woorden kunnen afleiden van een kleiner aantal grondwoorden of lexicale eenheden, doordat we met behulp van algemene regels elementen kunnen toevoegen of grondwoorden kunnen combineren. Zo krijgen we van *breed* de woorden *brede* en *breedte* en niet (fonologisch) bree*t*, bre*d*e en bre*t*e.
Onze spelling is voor een zeer belangrijk deel fonologisch en morfologisch, wat samen ook wel morfonologisch wordt genoemd, en afgezien van de ei/ij- en au/ou-problemen voor hen die de taal moeten *leren* schrijven en de spelling van de vreemde woorden en bastaardwoorden (efficiency, automatisch) voor hen die vreemde talen (nog) niet *kunnen* schrijven, is het morfonologisch principe een stevig fundament.

Het Spaans heeft de naam een in hoge mate fonologische spelling te hebben en als het Papiaments inderdaad een hechte band met het Spaans heeft, dan kan ik me voorstellen, dat het fonologische principe in de voorgenomen spellingvoorschriften van het Papiaments zal prevaleren.
Alleen is het voor de spellingcommissie van de Antillen te hopen, dat ze niet *alles* wil met het doel *een deel van haar wensen* te verwezenlijken en verder dat deze commissie GEZAGHEBBEND is. Leerzaam voor de Antilliaan is datgene wat Miep Diekmann in 1970 in "Een doekje voor het bloeden (koninkrijksverband)" over de spelling van het Papiaments noteerde:
"In 1937 hebben enige Antillianen plannen geopperd om de officiële spelling van het Papiaments vast te leggen om de eigen taal ook als (geschreven) voertaal te gebruiken. In 1958 hebben drie Antillianen in Nederland op eigen initiatief een spellingcommissie gevormd. Er werd een rapport uitgebracht door drs. Raúl Römer, drs. Luis Daal en drs. Jules de Palm aan hun regering; maar het rapport bleef in Willemstad ergens in een la steken.
Petronia, destijds minister van onderwijs en cultuur gaf aan drs. Römer de opdracht de officiële spellingwijze van het Papiaments uit te werken. Römer leverde zijn opdracht in, maar de spelling is er nog steeds niet door. Het gerucht gaat, dat premier Kroon indertijd gezegd zou hebben: "Over mijn lijk!"

Met het accepteren van een spelling ligt het veel emotioneler dan men denkt! Het trio Daal—De Palm—Römer had aanvankelijk voorgesteld hun spelling tien jaar te proberen en dan eventueel aan te passen, zoals in andere landen ook gebeurt. Maar het ongeluk was dat Vitó deze spelling direct overnam, daarom zat de spelling in de verkeerde hoek en ging ze het schip in.
Omdat iedereen jarenlang een Papiaments geschreven had, dat hem het beste uitkwam, begint men nu al van tevoren al vast met te fulmineren tegen de spelling-Römer: "Dacht je dat we het Papiaments, dat één man ons voorschrijft, overnemen?"
Louter op deze emotionele grond zou het beter geweest zijn de opdracht aan de commissie Römer-Daal-De Palm te geven.
"We waren toch wel tot een vergelijk gekomen en heel ver met Römer meegegaan", zegt De Palm. "Want we zijn er immers indertijd uit eigen beweging al met z'n drieën aan begonnen?"
Maar ook dat zou geen voorwaarde van welslagen ingehouden hebben. "Denk je nu werkelijk (reactie van Aruba) dat wij op Aruba het Papiaments van een Curacaoenaar (Römer) overnemen?"
Ik wens de Nederlandse Antillen veel geduld, veel wijsheid en alle geluk toe!

Met hartelijke groeten

BOEK
BE
SPREKING

door drs. G. J. Kolmus
Den Haag, april 1975

Dr. V. M. Green,
MIGRANTS IN ARUBA,
interethnic integration.
Van Gorcum en Comp., Assen,
Nederland 1975

migrants in aruba

DR. VERA M. GREEN

Er zullen zich onder de lezers van maandblad Vorm ongetwijfeld een aantal kritici bevinden die het op zijn minst "dubieus" vinden dat ondergetekende die alweer meer dan een half jaar uit Aruba vertrokken is, een boekbespreking houdt over een werk dat over interetnische integratie op Aruba handelt. De etnische sociale werkelijkheid van de bespreker is momenteel immers allerminst "Arubaans" te noemen, want de etnische vraagstukken waarmee wij hier in Nederland dagelijks geconfronteerd worden bestaan zo ongeveer uit "gijzelingsneigingen" (met betrekking tot H.M. de Koningin) van een deel der Zuid-Molukkers, uit het volhouden van het standpunt van ex-NATO-medewerker Glimmerveen, die het blanke Den Haag wil zuiveren van de plaag der parasiterende Surinamers en Antillianen, en uit het als paddestoelen uit de grond rijzen van begeleidingscentra voor Turken, Marokkanen en andere migranten met bijzondere aandacht voor de taal- en cultuurproblematiek van hun kinderen op school.
U ziet, migranten in Nederland brengen problemen met zich mee, terwijl met schuldgevoelens beladen, niet-xenophobische groepen dag en nacht werken aan concrete oplossingen voor dit vraagstuk van integratie. Maar daar hebben wij dan ook een progressief departement voor cultuur, recreatie en maatschappelijk werk voor!

De lezer vergeve mij deze lange inleiding bij de bespreking van Greens studie. Wat je juist zo mist bij haar is een appel op de bevolking dit migrantenverschijnsel als integratievraagstuk te zien, in de zin van "Nationbuilding" (zoals Jubi Everts dit tijdens het internationale onderwijscongres vorig jaar uitwerkte). Waar gaat het bij Vera Green dan eigenlijk om? De titel zegt het reeds: om migranten in Aruba en om een studie van de interetnische integratie, van het samen leven en werken van de diverse bevolkingsgroepen. Als Amerikaanse antropologe heeft zij een aardig overzicht van de etnische groepen op Aruba, de typen organisaties waarin bepaalde groepjes met elkaar in contact komen, de patronen van interetnische relaties, alsmede de mechanismen van integratie. Dit alles tegen de achtergrond van een stuk Arubaanse actualiteit en geschiedenis. Methodologische kritiek laat ik liever aan "researchmensen" over, terwijl ik slechts enkele, summiere grepen uit haar werk zal halen om u te prikkelen tot het lezen van deze studie en als mogelijke vrucht daarvan dit boekje ook met uw leerlingen te laten bespreken. Onder "Dutch subjects" (pag. 34) vallen de Antillianen, Surinamers en de Nederlanders. De "Non-Dutch-residents" bestaan uit Engelsen, Amerikanen, Fransen, Colombianen, Dominicanen, Chinezen, Portugezen, Venezolanen en Joden. Een ietwat insularistisch meebelevend schrijft zij over het bevolken van basisscholen door Antillianen, met een groot percentage Arubanen. Arubanen die dan nog grootmoeders zouden kunnen hebben die de sigaret omgekeerd roken, d.w.z. met het vuur in de mond. Op Aruba heb ik dit nooit gezien, wel in Zuid-Amerika, zo zie je maar weer.
Verder vertoont de Arubaan meer verwantschap met Latijns-Amerika, zowel op cultureel als taalkundig gebied. Een belangrijke bijdrage aan de discussie op het terrein van de "Antillianisering", niet waar? De groep Nederlanders komen er niet zo best vanaf: Antillianen denken dat de meeste uitkomers naar Aruba komen om veel geld te verdienen, sensatie te zoeken, een avontuur te vinden, of iets nieuws te beginnen. Anderen vinden hun tropentijd uit de Oost weer terug. Soms komen Nederlanders als vriendelijk, maar individualistisch, gereserveerd en teruggetrokken over. Hun zuinigheid maakt hen belachelijk in de ogen van de Antillianen. Frappante constateringen over de andere etnische groepen zijn bijvoorbeeld: Amerikanen zijn weinig ontwikkelde cowboytypen in de ogen van de bevolking. Colombiaanse en Dominicaanse passanten zijn tijdelijk werkzaam, soms in de prostitutie. Kent men de Chinezen van de winkels en de Lago, de hardwerkende en rustige Portugees doet werk dat de Arubaan weigert te doen en spaart als straatveger reeds voor een eigen refresqueria. Venezolanen schijnen hun kinderen graag naar Nederlandse scholen te sturen om daar vreemde talen te leren. De banden van Aruba met Venezuela liggen op handels-, recreatief en onderwijsterrein. Uit de accentuering van Vera Green krijg je de indruk dat Aruba bij benadering een Venezolaans eiland is.
Voor het onderwijs is het van belang te weten dat de jeugd, wier negroide ouders van de Britse omringende eilanden komen, reeds papiamentu spreekt. Als engels sprekende subgroep op het Benedenwindse eiland zouden zij dan eigenlijk geen apart probleem meer vormen en tot de KABES DURU?-groep behoren. Zijn situatie en relatie van wezenlijk belang bij leerprocessen en de begeleiding daarvan, het etnische aspect en de migrantenfactor geven extra dimensies aan de complexiteit van het Ned.-Antilliaanse onderwijs in het algemeen en dat van Aruba in het bijzonder. Op zijn minst discutabel zijn de opmerkingen van Vera Green dat het uit Nederland geïmporteerd individualisme gecombineerd met het algemeen eilandelijke insularisme het eiland verdeelt in secties. Bewustwording bij de jeugd zou een aangrijpingspunt kunnen zijn tot de eerder genoemde "nationbuilding".
Wat optimistisch is zij wel in haar conclusies uit een toenemende interetnisch aantal huwelijken en arbeidsmigratie tussen de eilanden:
"true Antillians are being produced who, lacking the insular island loyalties of their parents, may be able to weld together a firm Antillian nation..." (pag. 110).

In deze bespreking heb ik Vera Green tekort gedaan. Veel is u reeds bekend, maar haar werk geeft nog veel meer informatie. Welke (etno)pedagoog of maatschappijleraar op Aruba neemt de draad verder op en werkt dit voor Vorm verder uit?

primeur voor de antillen

Juwelier **KAN**

brengt als eerste op de Nederlandse Antillen het nieuwste elektronische horloge

ETERNA SONIC

Voor mensen die met secondes werken is dit het enige werkelijk nauwkeurige horloge.

Nauwkeurig tot op ongeveer 30 seconden per maand. Een batterij draagt zorg voor de energie van het uurwerk, toereikend voor een jaar.

Voor de grootste precisie naar **KAN**
Vraagt vrijblijvend naar de

ETERNA SONIC